

Suvi Ahonen

Heidi Napari

OMAOHJAAJAMALLIN PILOTOINTI NAMIKAN PIENRYHMÄKODISSA

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus (amk)

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Suvi Ahonen ja Heidi Napari
Työn nimi	Omaohjaajamallin pilotointi Namikan pienryhmäkodissa
Toimeksiantaja	Namikan pienryhmäkoti, Humana Oy
Vuosi	2023
Sivut	40 sivua, liitteitä 1 sivu
Työn ohjaaja	Johanna Hirvonen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä pilotoitiin Humanaan kuuluvan lastensuojelun sijaishuoltoyksikön Namikan pienryhmäkodin toimeksiannosta heidän itsensä rakentama omaohjaajatyöskentelyyn suunniteltu menetelmämalli. Omaohjaajan menetelmämalli oli ollut valmiina käytettäväksi yksikössä, mutta jostain syystä ohjaajat eivät sitä olleet ottaneet käyttöön. Toimeksiantajan toiveena oli menetelmämallin ja sen teoreettisen viitekehyksen kriittinen tarkastelu sekä menetelmämallin pilotointi kokonaisuudessaan. Menetelmämalli sisälsi ohjelman kahdeksan viikon ajalle. Jokaiselle viikolle oli erilaisiin teemoihin liittyviä harjoituksia ja tehtäviä. Ajatuksena oli, että sijaishuoltopaikkaan muuttanut nuori aloittaisi heti ensimmäisestä viikosta työskentelyn omaohjaajansa kanssa ja jatkaisi mallin mukaisesti työskentelyä kahdeksan viikon ajan.

Opinnäytetyön tietoperusta rakennettiin menetelmämallin teoreettisen viitekehyksen perusteella. Tärkeitä teemoja olivat muun muassa omaohjaajuuden terapeuttinen työote, kiintymyssuhdeperusteinen työskentely, PACE-asette korjaavissa ihmissuhteissa ja vuorovaikutteisuus. Tietoperusta rakentui kirjallisuuden sekä tutkimusten pohjalta. Pilotointiin osallistui Namikan pienryhmäkodista kaksi ohjaajaa sekä kaksi nuorta. Nuoria havainnoitiin, ja heiltä kyseltiin myös haastatteleamalla ajatuksia menetelmämallin mukaisesta työskentelystä. Ohjaajat antoivat palautetta palautepuun muodossa. Näiden perusteella yhdessä teoreettisen viitekehyksen tarkastelun pohjalta tilaajalle laadittiin kehittämissuhteita.

Menetelmämallissa todettiin olevan todella paljon materiaalia. Tämän ajateltiin lähtökohtaisesti voivan olla yksi syy siihen, että ohjaajat eivät ole kokeneet mielekkääksi aloittaa työskentelyä mallin mukaisesti. Lisäksi pilotoitaessa havaittiin aikataulun olevan liian tiukka. Kehitysehdotuksia tehtiinkin näiden pohjalta. Lisäksi ehdotettiin kehittämiskohteeksi menetelmämallista jonkinlaista digitaalista versiota, joka voisi innostaa myös lapsia työskentelyyn sekä selkeyttää työskentelyä, kun fyysistä materiaalia ei olisi niin paljoa. Pohdintaa aiheutti se, että vaikka on ehdottoman tärkeää järjestää jokaiselle sijaishuoltoon päätyvälle lapselle tasavertaista ja hyvää omaohjaajatyöskentelyä, olisi kuitenkin oleellista huomioida työskentelyssä jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Samat materiaalit eivät toimi kaikilla lapsilla. Huolimatta siitä, onko käytössä menetelmiä tai ei, voidaan todeta ohjaajien koulutuksen olevan avainasemassa omaohjaajatyöskentelyssä.

Asiasanat: omaohjaajuus, sijaishuolto, terapeuttinen työote, vuorovaikutus, pilotointi

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Suvi Ahonen and Heidi Napari
Thesis title	Piloting a personal counsellor model in the Namika small group home
Commissioned by	Namika small group home, Humana Inc.
Time	2023
Pages	40 pages, 1 page of appendices
Supervisor	Johanna Hirvonen

ABSTRACT

The study piloted a personal counselling method designed at the Namika small group home, a child protection foster care unit as a part of the Humana Group. The personal counsellor model had been ready for use in the unit, but for some reason the instructors had not adopted it into use. The commissioner's wish was a critical examination of the model and its theoretical frame of reference, as well as piloting the entire model. The model included a program for eight weeks. There were exercises and tasks related to different themes for each week. The idea was that the child who moved to the foster care home would start working with their personal counsellor from the very first week and would continue working according to the model for eight weeks. Important themes included in the theoretical framework were e.g. a therapeutic approach in personal counselling, attachment-based working, PACE attitude in restorative human relationships and interaction. The knowledge base was built on the basis of literature and research. Two counsellors and two adolescents from the Namika small group home participated in the pilot. The adolescents were observed and they were also asked through interviews about their thoughts on working according to the model. The counsellors gave feedback in the form of a feedback tree. Based on these, together with an examination of the theoretical framework, development proposals were prepared for the commissioner.

It was found that there is a lot of material in the model. This could be one of the reasons why the counsellors have not started working according to the model. In addition, during piloting, it was noted that the schedule was too tight. Development proposals were made based on these results. In addition, some kind of a digital version of the model was proposed as a development target, which could better inspire the children to work as well as clarify the work when there would not be so much physical material. Although it is essential to organize equal and high-quality personal counselling for every child who ends up in foster care, it would still be important to take into account the individual needs of each child. The same materials do not work for all children. It is important to consider whether the personal counsellors' dedication and education are the most important regardless of the methods in use.

Keywords: personal counsellor, foster care, therapeutic approach, interaction, piloting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN OSALLISTUJAT JA HYÖDYNSAAJAT	7
3	TIETOPERUSTAAN LIITTYVÄ TIEDONHAKU	8
4	LASTENSUOJELU JA SIJAISHUOLTO	9
5	OMAOHJAAJUUS SIJAISHUOLLOSSA	10
6	KIINTYMYSSUHTEET JA NIIDEN HÄIRIÖT	13
7	OMAOHJAAJANA NAMIKAN PIENRYHMÄKODILLA	16
7.1	Terapeuttinen orientaatio	17
7.2	Korjaava ihmissuhde PACE-asenteen avulla	18
7.3	Omaohjaajamalli Namikan pienryhmäkoti	19
7.4	Motivoiva haastattelu	21
8	OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ JA TARKOITUS	22
9	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
9.1	Pilotointi kehittämistyössä	23
9.2	Tiedonkeruun menetelmät	24
9.2.1	Puolistrukturoitu haastattelu	24
9.2.2	Osallistuva havainnointi	25
9.2.3	Palautepuu	26
9.2.4	Eettisyys	27
10	OMAOHJAAJAMALLIN PILOTOINTI	27
10.1	Pilotoinnin toteutus	28
10.2	Nuorten haastatteluiden tulokset	29
10.3	Omaohjaajatyöskentelyn havainnoinnin ja palautepuun tulokset	30
10.4	Kehittämisehdotukset	32
11	POHDINTA	33
	LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1: Kehittämissuositukset koostetusti

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on omaohjaajamallin pilotointi Pienryhmäkoti Namikalle, joka on myös opinnäytetyömme tilaaja. Aihe on tilaajalle ajankohtainen, koska heillä on työryhmässä jo aikaisemmin suunniteltu omaohjaajatyöskentelyn menetelmämalli, mutta tätä menetelmämallia ei ole saatu käyttöön. Meidän tarkoituksemme oli ensin tutustua olemassa olevaan menetelmämalliin ja sen teoreettiseen viitekehykseen ja pilotoida olemassa oleva omaohjaajamalli Pienryhmäkoti Namikassa. Namikan pienryhmäkoti on erityis- ja vaativan tason lastensuojelupalveluita tarjoava, Humana Oy:öön kuuluva yksikkö Lahdessa.

Idea opinnäytetyöhön tuli Namikan pienryhmäkodin yksikönjohtajalta. Yksikössä oli jo olemassa omaohjaajamalli, mutta sitä ei jostain syystä ollut otettu käyttöön. Tarkastelimme menetelmämallia tilaajan pyynnöstä kriittisesti ja teoriaan pohjaten. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee Namikan pienryhmäkodissa ja teki oman omaohjattavansa kanssa käytännön pilotoinnin. Kuvaamme opinnäytetyössämme niin teoreettista viitekehystä kuin pilotointiakin. Teemme kehittämissuhteita, jotta omaohjaajamalli olisi houkuttelevampi ottaa käyttöön ja sitä olisi helpompi käyttää menetelmänä omaohjaajatyöskentelyssä. Työelämäkumppani oli mukana erityisesti toiminnallisessa vaiheessa, kun menetelmämallia pilotoitiin.

Näkemyksemme mukaan lapsen päätyminen sijaishuoltoon on lapselle aina iso muutos elämässä ja kiintymyssuhteissa. On tärkeää, että lapsi saa sijaishuollossa ollessaan riittävää huolenpitoa ja että lapsella on turvallinen olla. Jokaisella sijaishuollossa olevalla lapsella on yksi tai useampi omaohjaaja. Omaohjaajasta muodostuu usein lapselle läheisin ja tärkein aikuinen sijaishuollossa. Omaohjaajatyöskentely on tärkeä työskentelymenetelmä sijaishuollossa traumataustaisten lasten kanssa työskennellessä.

Olisi tärkeää, että jokainen lapsi saisi omaohjaajakseen työnsä omistautuneen ammattilaisen, jolla olisi oikeasti halu työskennellä lapsen kanssa tämän

kuntoutumista tukien. Tämän takia olisi hyvä, että omaohjaajilla olisi yhtenäinen malli, jota he voisivat käyttää työskentelyn tukena. Näin voidaan varmistua siitä, että jokainen lapsi saa yhdenvertaisen mahdollisuuden kuntoutua.

2 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN OSALLISTUJAT JA HYÖDYN- SAAJAT

Opinnäytetyön pääkohderyhmänä ovat Namikan pienryhmäkodin nuoret sekä ohjaajat. Namikan pienryhmäkodin ensisijainen tavoite on tarjota nuorille fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja kehittävä kasvuympäristö. Namikan pienryhmäkodin erityisyksikköön sijoitetuilla nuorilla on erilaista problematiikkaa, kuten neuropsykiatrista oireilua, koulunkäynnin haasteita, päihdeongelmia sekä impulsiivista käytöstä. Ohjaajien tärkeimpänä tehtävänä Namikan pienryhmäkodilla on turvata nuorten tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi nuorten yksilöllisten ja toivomusten mukaisesti. Nuorelle pyritään antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö. Perustehtävänä on kasvattaa nuorta siten, että nuori saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä.

Opinnäytetyön muita hyödynsääjiä ovat asiakkaan verkosto, sosiaalitoimi, työntekijätiimi ja koko organisaatio, kun omaohjaajatyöstä tulee asiakasta paremmin hyödyttävää ja tuloksellisempaa. Opinnäytetyö myös tukee asiakkaan osallisuutta, koska asiakas on mukana pilottihankkeessa ja menetelmämallin testaamisessa.

Opinnäytetyöntekijöiden lisäksi kehittämistyöhön kuului Namikan pienryhmäkodin yksikönjohtaja, vastaava ohjaaja sekä ohjaaja, joka on koonnut nykyisen omaohjaajamenetelmämallin. He olivat työelämän yhteyshenkilömme, joiden kanssa pilotointia ideoitiin ja joilta saimme ohjeita. Myös koko Namikan pienryhmäkodin työryhmä osallistui opinnäytetyön kehittämiseen tiimipäivien kautta. Menetelmämallin testaamiseen osallistui ohjaaja yhdessä omaohjattavansa kanssa.

Namikan pienryhmäkoti on osa Humana-yhtiötä, eli se on yksityinen palveluntuottaja ja sijaitsee Lahdessa. Namikalla on kaksi yksikköä, joissa voi olla sijoitettuna niin huostaanotettuja kuin avohuollon tukitoimena sijoitettuja 13–18-

vuotiaita lapsia ja nuoria. Namika tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa ja kasvatusta lapsille ja nuorille, jotka ovat lastensuojelun tarpeessa. Namikan pienryhmäkodissa pidetään erityisen tärkeänä sitä, että jokaisen lapsen yksilöllisyys huomioidaan ja lapsilla on turvallinen kodinomainen kasvuympäristö, josta lapsen on hyvä käydä koulua. (Tallgren 2023, 4.)

Toiminnan elementtejä:

- työskentelyä ohjaa lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma
- yhteisöllisiä elementtejä sisältävä sijaishuollon työ
- suunnitelmallinen ja tavoitteellinen, terapeuttisesti orientoitunut omaohjaajatyöskentely, joka perustuu luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen nuoren kanssa
- toiminnallisuus; yksikön säännöllinen yhteinen tekeminen, yhteisökokoukset jne.
- terapeutin tapaamiset
- ART; ryhmä- ja yksilötason toimintaa
- PACE-asenne (leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus, empatia)
- lääkärin tapaaminen
- motivoiva haastattelu, Umbrella, Oma Boxi sekä itsenäistyvän nuoren roolikartta (Pienryhmäkoti Namika, Humana Oy 2022.)

Namikan pienryhmäkodin toiminta-ajatuksena on terapeuttisesti orientoitunut omaohjaajuus, huomioiva kasvatusta sekä yhteiskasvattajuus. Terapeuttisella omaohjaajuudella pyritään tunnistamaan nuoren eri elämäntilanteiden merkityksellisyys. (Namikan pienryhmäkoti, Humana Oy 2022.)

3 TIETOPERUSTAN LIITTYVÄ TIEDONHAKU

Opinnäytetyömme tietoperusta ja keskeiset käsitteet rakentuvat omaohjaajamallin taustalla olevaan teoriaan. Oleellisia käsitteitä ovat omaohjaajuus, kiintymyssuhde, PACE-toimintamalli sekä terapeuttinen orientaatio. Esittelemme myös lyhyesti, mitä tarkoittaa lastensuojelu sekä sijaishuolto, kerromme Namikan pienryhmäkodista ja omaohjaajatyöskentelystä yleisesti sekä siitä, millaista on omaohjaajatyöskentely Namikan pienryhmäkodilla. Sijoitetuilla lap-

silla ja nuorilla on tyypillisesti häiriöitä kiintymyssuhteissa, joten kiintymyssuhde ja työskentely sen korjaamiseksi on oleellisessa osassa sijaishuollossa. Avaamme myös olemassa olevan omaohjaajamallin sisältöä.

Tietoa opinnäytetyötämme varten haimme kirjastojen tietokannoista. Meillä oli käytössämme niin Lahden kaupunginkirjaston tietokanta kuin Lukki-kirjastojen ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastonkin tietokannat. Lahden kaupungin kirjastolla, Lukkikirjastoilla sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastolla käytimme Finna-hakupalvelua ja koulun kirjastolla lisäksi Kaakkuria. Finnan avulla saimme haettua tietoa niin arkistoista, kirjastoista kuin museoistakin. Kaakkurin kautta saimme käyttöömmme enemmän myös e-kirjoja. Lisäksi painettua kirjallisuutta oli käytössämme molempien työpaikkojen omista kirjastoista. Etsimme tietoa myös internetistä hakusanoja käyttämällä. Opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä ovat lastensuojelu, sijaishuolto, omaohjaajuus, kiintymyssuhde ja sen häiriöt, terapeutin orientaatio ja PACE-työskentelymalli. Teimme hakuja tietokannoista näitä käsitteitä käyttäen. Teimme hakuja niin suomen kielellä kuin englanniksikin. Etsimme erikseen myös tutkimuksia molemmilla kielillä.

4 LASTENSUOJELU JA SIJAISHUOLTO

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) määritellään, että lain tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön. Lisäksi jokaisella lapsella on oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, ja lapsia tulee suojella erityisesti. Nämä asiat toimivat pohjana lastensuojelulaille ja sille, mitä lapsi- ja perhekohtaisessa työskentelyssä tulisi tavoitella. Lastensuojelulain mukaan lapselle tulee turvata mahdollisuus tasapainoiseen kehitykseen sekä hyvinvointiin.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023a) lastensuojelun käsikirjassa kerrotaan, että lastensuojelun tärkeimmät tehtävät ovat lasten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä yleinen lasten suojeleminen. Lasten elämään vaikuttaa suuresti monet yhteiskunnalliset päätökset, jotka liit-

tyvät esimerkiksi varhaiskasvatukseen, peruskouluun, alkoholipolitiikkaan, liikennelakiin sekä työolosuhteisiin. Lapsella tulee olla riittävät mahdollisuudet leikkiin ja virikkeelliseen toimintaan.

Lapsi voidaan lastensuojelulain puitteissa sijoittaa kodin ulkopuolelle, mikäli lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen turvaaminen sen vaatii. Sijaishuolto tulee tarpeen vaatiessa järjestää viivytystä. Sijaishuollolla lasten kohdalla tarkoitetaan sitä, että lapsen hoito ja kasvatusta järjestetään kodin ulkopuolella. Jotta näin voidaan tehdä, tulee lapsi sijoittaa viranomaisen päätöksellä kiireellisesti tai lapsi tulee huostaanottaa tai hallinto-oikeus on voinut määrätä väliaikaisesti lapsen sijoittamisesta. Sijoittamisen tulee aina tapahtua lapsen edun mukaisesti. (Araneva 2022, 522.)

Jokaisella lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella on oma vastuusosiaalityöntekijänsä, ja tämä valmistelee sijoittamisen sekä valitsee lapselle sopivan sijoituspaikan. Lopullisen päätöksen sijaishuoltoon sijoittamisesta tekee aina johtava sosiaalityöntekijä. Sijaishuoltopaikkoja on monenlaisia. Lapsi voidaan sijoittaa perhesijoitukseen, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun lapsen tarpeisiin sopivaan hoitoon. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023c.) Lastensuojelulaitoksia ovat esimerkiksi lastenkodit, koulukodit ja samankaltaiset lastensuojelulaitokset. Lapsia tulee hoitaa ja kasvattaa laitosten olosuhteissa lapsenhuoltolain noudattaen. Lapselle tulee turvata hyvä kehitys sekä kasvu ja lapsen ikätasoa huomioiden lasta tulee valvoa ja lapsesta tulee pitää huolta. Lapsen arki järjestetään siten, että lapsi saa käydä koulua ja lapsella on myös oikeus tavata perhettään ja ystäviään. Lapsen yksityisyyttä tulee kunnioittaa myös sijaishuollossa, eikä lasta saa rajoittaa tarpeettomasti. (Araneva 2022, 550–551.)

5 OMAOHJAAJUUS SIJAISHUOLLOSSA

Lastensuojelun laatukriteereissä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 62–73) kerrotaan melko tarkasti, millainen on omaohjaajan rooli sijoitetun lapsen elämässä. Laatukriteereissä käydään läpi kohta kohdalta lapsen sijoituspaikkaan saapuminen ja omaohjaajan rooli. Laatukriteereissä kerrotaan omaohjaajan osuudesta osallistujana lapsen asiakassuunnitelma- sekä koulupalaveri-

ynnä muihin viranomaispalaveriin sekä mahdollisiin terveydenhuollon palaveriin. Omaohjaajan kuvataan olevan se aikuinen, joka tuntee lapsen tilanteen parhaiten ja joka usein on myös se lapselle läheisin, tärkein aikuinen sijaishuoltopaikassa. Omaohjaajalla on suurin vastuu siitä, että nuori kuntoutuu sijaishuollossa suunnitelman mukaisesti, ja omaohjaaja etsii tarvittaessa ratkaisuja tilanteeseen, jos näin ei tapahdu.

Omaohjaaja tukee laitoksen arjessa lapsen persoonallisuuden kehittymistä erilaisin toiminta- ja suhtautumistavoin. Omaohjaajan tärkeänä tehtävänä on tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Omaohjaajan työvälineinä tässä tärkeässä tehtävässä toimivat kiintymyssuhdeteoria, persoonallisuuspsykologia sekä kehityopsykologia. Omaohjaajasuhde on terapeutin aikuisen ja lapsen välinen tunne-elämää korjaava ihmissuhde. Lapsi tarvitsee jonkun, joka asettaa hänelle rajat, mutta toimii samalla lapselle luottamuksellisena ja läheisenä aikuisena. (Tiili 2020, 95–96.)

Timonen-Kallio ym. (2017, 27) kuvaavat mallinnusraportissaan kasvatustyön perustuvan *tietoiseen, ammatilliseen ja julkiseen* omaohjaajatyöskentelyyn. *Tietoinen* kuvaa sitä, että omaohjaajasuhteessa on aina tunteita mukana. Kuitenkin suhteen perustana on tietoisesti tehdyt päätökset, joita asiakassuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma ohjaavat. *Julkisuutta* kuvaa se, että suhde luodaan yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti. Suhdetta ei pureta heti, vaikka se aluksi ei tuntuisikaan toimivalta. Suhde ei saa perustua henkilökohtaisiin mieltymyksiin. Jotta omaohjaaja voi tehdä työtään *ammattillisesti*, tulee hänen pystyä tarkastelemaan lapsen ja omaohjaajan välistä vuorovaikutusta ammatillisesti. Omaohjaajaan kohdistuu lapsen puolelta paljon odotuksia ja häneen voidaan purkaa paljon erilaisia tunteita. Omaohjaajan tulee ymmärtää lasta, jotta hän voi yksilöllisesti vastata lapsen kehityksen ja kasvun tarpeisiin.

Ohjaussuhteessa yleensäkin on aina tärkeää, että suhde on vuorovaikutteinen, luottamuksellinen ja siinä tehdään yhteistyötä. Lapsen tulee voida kertoa ohjaajalleen omista odotuksistaan, huolistaan ja kokemuksistaan. Molemmat

osapuolet ovat vastuussa siitä, että ohjaussuhde toimii, joten molemmilta vaaditaan aktiivisuutta hyvän suhteen muodostumiseksi. Ensimmäinen tapaaminen on todella tärkeä suhteen muodostumiselle. Lapsen tulee saada heti oma ohjaajastaan myönteinen kuva, jotta lapsi voi alkaa rakentamaan suhdetta ohjaajaansa. (Eloranta & Virkki 2011, 54.)

Omaohjaajan on tärkeää tunnistaa omat tunteensa. Se vaatii hyvää ammatillista itsetuntemusta sekä kykyä tunnistaa omat tunnereaktiot. Omaohjaajatyössä on tärkeää lasten tunteiden tunnistaminen, vastaanottaminen sekä lapsen auttaminen niiden kohtaamisessa. Omaohjaajan tehtävänä on kannatella lapsen kaikkia tunteita silloinkin, kun tehtävä tuntuu epäkiitolliselta, haastavalta ja raskaalta. Omaohjaaja vaikuttaa lapsen tunneilmapiiriin omalla asenteellaan. Empaattinen kohtaaminen on tärkeää hoidollisessa kohtaamisessa, jossa tunteet ovat vuorovaikutuksen välineitä. Omaohjaajasuhde syntyy turvallisessa ympäristössä, ja se perustuu luottamukseen, joka ei tapahdu hetkessä. Luottamuksen ja turvallisen suhteen luomiseen tarvitaan pitkäjänteisyyttä sekä pysyvyyttä. Säännölliseen omaohjaajatyöskentelyyn on varattava aikaa säännöllisesti ja tärkeää on panostaa aitoon läsnäoloon. (Hirvonen 2023, 64–67.)

Lapsen tullessa sijoitetuksi on hänellä taustalla vähintään yksi katkos kiintymyssuhteessa. Tämä on jo pelkästään kaikille sen kokeville poikkeava elämäntilanne. Sijoitetuksi tulleelle lapselle on erityisen tärkeää, että sijaishuolto paikassa hän saa sellaista hoivaa ja huolenpitoa, jossa ymmärretään kiintymyssuhteiden luonne ja tärkeys. Sijoitetulla lapsella on suurella todennäköisyydellä oirehdintaa johtuen puutteellisesta kiintymyssuhteen kehittymisestä, ja lapsi voi oireilla esimerkiksi väkivallalla. Onkin äärimmäisen tärkeää, että lapsi saa sijaishuoltopaikassaan korjaavia ja korvaavia vuorovaikutuskokemuksia, joista hyvän omaohjaajasuhteen tulisi olla se ensimmäinen lapsen tullessa sijaishuoltopaikkaansa. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 156.)

Timonen-Kallio ym. (2017, 27) kuvaavat omaohjaajan roolia kiintymyssuhteyöskentelyssä siten, että ammattilaisilla, jotka työskentelevät sijaishuollossa, on tärkeä vastuu asettua suhteeseen lasten ja nuorten kanssa. Lapsen tulee

saada kokea itsensä merkitykselliseksi yksilöksi ja lapsen tulee saada kokemus siitä, että hän on ainutkertainen. Sijaishuollossa tämä onnistuu, kun lapsi huomioidaan yksilönä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että omaohjaaja muodostaa korjaavan ja turvallisen kiintymyssuhteen lapsen kanssa. Myönteisiä, pysyviä muutoksia voi tapahtua, kun lapsen kanssa muodostuu turvallinen vuorovaikutussuhde ja lapsi kohdataan aidosti. Omaohjaaja työskentelee lapsen kanssa arjessa tavallisten askareiden parissa, mutta varaa aikaa myös kahdenkeskeisille keskusteluille ja tunnetyöskentelylle.

6 KIINTYMYSSUHTEET JA NIIDEN HÄIRIÖT

John Bowlby on luonut teorian kiintymyssuhteesta 1900-luvulla. Tätä teoriaa pidetään yhtenä merkityksellisimmistä teorioista psyykkisessä kehityksessä. Myöhemmin Mary Ainsworth kehitti teoriaa entisestään. Kiintymyssuhdeteoria on avannut paljon erityisesti vaikeissa oloissa kasvaneiden lasten psyykkisten ongelmien ymmärtämistä. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 23.)

Kiintymyssuhteen tarkoituksena on varmistaa se, että lapsen ja hoitajan välinen läheisyys säilyy. Näin lapsi varmistaa oman eloonjäämisensä. Ihmislapsi on avuton syntymänsä jälkeen ja täysin riippuvainen hoitajastaan. Erityisesti jos tilanne on jollain tavalla uhkaava tai stressaava lapselle, hänen kiintymysjärjestelmänsä aktivoituu ja lapsi kaipaa läheisyyttä. Lapsi tarvitsee huolenpitoa ja hellyyttä jatkuvasti. Lapsen ollessa pieni vauva on tarvittava huolenpito ravintoa ja mm. virikkeitä. Vauva ilmaisee tarpeensa itkemällä, hoitaja vastaa tähän lasta hoitamalla ja näin vauva voi luottaa siihen, että hänestä huolehditaan. Vauvalle muodostuu käsitys siitä, että maailma on turvallinen ja vauvan tarpeet tyydytetään. Vauva ymmärtää, että hänen hoitajansa on hyvä ja vauva on itsekin hyvä. (Becker-Weidman & Shell 2008, 42–43.)

Rusanen ym. (2022) toteavat tutkimuksessaan äidin ja vastasyntyneen vuorovaikutuksen olevan avainasemassa lapsen sosioemotionaalisen kehityksen etenemisessä. Merkittävässä roolissa on myös äidin ja lapsen muut ihmissuhteet, erityisesti läheiset perheenjäsenet. Äidin rooli vauvan pääasiallisena hoitajana on erityisen tärkeä ja tutkimuksessa havaittiin, että on iso merkitys myös sillä, että äiti voi jo odottaessaan hyvin ja että äidin perhesuhteet ovat

kunnossa. Tämä vähentää äidin stressiä ja näin äiti pystyy olemaan paremmassa vuorovaikutuksessa lapseen.

Lapsi voi muodostaa kiintymyssuhteita useisiin aikuisiin ja tuntee olonsa turvalliseksi heidän kanssaan. Lapsi kiintyy aikuiseen, jonka kokee pitävän hänestä huolta ja johon hän voi luottaa. Vaikka lapsi voikin muodostaa useita kiintymyssuhteita aikuisiin, on lapsella kuitenkin yleensä yksi aikuinen, johon hänellä on ensisijainen kiintymyssuhde. Lapsi näyttää yleensä ensisijaisen kiintymyshenkilön tarpeensa silloin, kun on erityisen haavoittuvainen. Vaikka muutkin aikuiset pystyisivät auttamaan lasta, hän hakeutuu mieluiten ensisijaisen kiintymyshahmonsa turvaan. (Golding 2014, 38–39.)

Sijaishuollon yksi tärkeä tehtävä on kuntouttaa lapsia ja luoda lapselle korjaavia ihmisissuhteita. Sinkkonen & Tervonen-Arnkil (2015) kirjoittavatkin, että parhaassa tapauksessa henkilökunta on riittävän koulutettua ja osaavaa, jotta sijaishuolto paikassa voidaan toteuttaa lähes samantasoista hoitoa kuin lasten- ja nuorten psykiatrisella osastolla. Tämän onnistumiseen vaaditaan sitoutumista, tiivistä yhteistyötä ja riittävästi konsultaatiota psykiatrian ammattilaisilta.

Kiintymyssuhde voi häiriintyä monestakin syystä. Lasta voidaan kohdella kaltoin fyysisesti tai henkisesti. Lapsi voi joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi tai lapsen perustarpeista ei huolehdita riittävästi. (Becker-Weidman & Shell 2008, 44.)

Kiintymyssuhde voi vaurioitua, jos lapsen hoitaja vaihtuu usein. Tästä voi seurata *reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö*. Kun lapsella on reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö, hän ei hae aikuiselta turvaa tai lohdusta, vaikka olisi peloissaan tai vaikka satuttanut itseään. Lapsi voi olla syrjäänvetäytyvä ja estynyt. Toinen tyyppillinen kiintymyssuhdehäiriö on estoton sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriö. Lapsi saattaa kiivetä kenen vaan vieraan ihmisen syliin ja pyrkii tekemään tuttavuutta vieraiden ihmisten kanssa. Tällaisella estottomalla lapsella on usein myös hyvin puutteellinen itsesuojeluvaisto, eikä lapsi vaikuta kaipaavan aikuisen tukea vaarallisissa tilanteissa. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil. 2015, 157–158.)

Sijoitetuille lapsille tyypillinen kiintymyssuhdehäiriö on *turvaton kiintymyssuhde*. Lapsen tullessa huostaanotetuksi on todettu, että vanhempien voimavarat eivät riitä lapsesta huolehtimiseen, ja näin ollen voidaan päätellä, että lapsen kiintymyssuhde on turvaton. Turvattoman kiintymyssuhteen seurauksena lapsi on joutunut vääristelemään, liioittelemaan, unohtamaan muistojaan ja kokemuksiaan. Tällaisessa tilanteessa lapsi saattaa kokea vaaraa tarpeettomasti ja on stressaantunut sekä kuormittuu herkästi. Tällöin lapsella on usein esimerkiksi oppimisen haasteita. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil. 2015, 158.) Koska vanhempi voi olla torjuva lasta kohtaan, lapsi pyrkii minimoimaan kiintymiskäyttäytymistä. Lapsi ajattelee näin ylläpitävänsä läheisyyttä. Lapsi ei ajattele asioita tunnepohjalta, vaan luottaa pelkästään hänellä olevaan tietoon. Lapsi saattaa ennustaa vaaraa aikaisemmin kokemansa pohjalta. Lapsi kuitenkin koko ajan toivoo, että vanhempi reagoisi hänen tarpeeseensa. (Golding 2014, 57.)

Usein päihderiippuvaisten tai persoonallisuushäiriöistä kärsivien vanhempien lapsille voi muodostua *ristiriitainen kiintymyssuhde*. Vanhempi ei ole kykenevä keskittymään lapsen asioihin pitkäksi aikaa ja tällöin lapsi joutuu käyttäytymään jopa provokatiivisesti aikuisen huomion saadakseen. Suhteesta kehittyy vihamielinen mutta riippuvainen ja sekä lapsi että aikuinen usein liioittelevat tunteitaan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 160.) Lapsi voi vanhemman huomiota hakiessaan olla kärtyisä ja jopa aggressiivinen. Lapsi takertuu vanhempaan huomiota saadakseen, eikä osaa ilmaista tunteitaan puhumalla. Lapsen on vaikea muodostaa ystävyssuhteita, koska lapsi saattaa olla samalla tavalla aggressiivinen ja takertuva myös ystävyssuhteissaan. Usein ristiriitainen kiintymyssuhde aiheuttaa myös keskittymisvaikeuksia oppimisessa. (Golding 2014, 56.)

Välttelevä kiintymyssuhde muodostuu, kun lapsen hoitaja ilmaisee tyytymättömyyttä tai etäännyy lapsesta, jos lapsi ilmaisee tarpeitaan tai tunteitaan. Näin voi käydä, jos vanhemmalla on esimerkiksi päihdeongelma ja lapsi alkaa huolehtimaan vanhemmastaan. Roolit menevät siis väärin päin. Tällöin lapsella

jää lapsuus/nuoruus elämättä ja lapsesta tulee konkreettinen, realistinen suoriutuja. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 159.)

Lapselle kehittyy *organisoitumaton kiintymyssuhde*, jos hän on joutunut kokemaan hoitajansa olevan ristiriitainen ja ennakoimaton. Lapsella on tunne, että mikään ei johda tyydyttävään tulokseen. Hoitaja voi vaikuttaa yhdessä hetkessä pelokkaalta ja seuraavassa pelottavalta. Hoitaja saattaa rankaista lasta, jos lapsi lähestyy tätä. Toisaalta hoitaja saattaa myös kutsua lasta luokseen, mutta saattaakin väistää tai perääntyä lapsen tullessa luo. Hoitaja voi myös näyttäytyä todella vihamielisenä lasta kohtaan. Tästä seuraa lapselle hyljeksityksi tulemisen tunne, joka voi haitata mm. keskushermoston kehitystä. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 161.)

7 OMAOHJAAJANA NAMIKAN PIENRYHMÄKODILLA

Omaohjaajatyöskentely Namikan pienryhmäkodilla perustuu siihen, että työskennellään suunnitelmallisesti asiakassuunnitelmassa laadittuja tavoitteita kohti. Omaohjaa huolehtii siitä, että hänellä on riittävästi aikaa keskustella nuoren kanssa. Hän pitää huolen myös siitä, että nuorella on aina sellainen olo, että hän tulee kuulluksi. Omaohjaaja huolehtii siitä, että nuoren kuntoutuminen etenee suunnitellusti, ja omaohjaajan tulee osata hyödyntää menetelmiä työssään. Omaohjaajatyön tavoitteena on kuntoutumisprosessin edistäminen palvelukuvauksen mukaisesti sekä tavoitteellisesti. (Namikan pienryhmäkoti, Humana Oy 2022.)

Namikan pienryhmäkodilla nuorelle nimetään kaksi omaohjaajaa. Omaohjaajan tehtävänä on työskennellä nuoren kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelmassa sovitulla tavalla ja menetelmillä. Hoito- ja kasvatussuunnitelma pilkkoo ja konkretisoi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet pienemmiksi tavoitteiksi, joita omaohjaaja työstää nuoren kanssa arjessa.

Tavoitteelliselle omaohjaajatyöskentelylle luottamuksellinen suhde on välttämätön. Omaohjaaja on oman nuorensa asiantuntija ja toimii nuoren ”äänitorvena”. Omaohjaaja organisoii nuoren kouluun, hankintoihin ja arkeen liittyvät asiat sekä pitää tiiviisti yhteyttä nuoren yhteistyöverkostoihin sekä huoltajiin

nuorta koskevissa asioissa eri verkostoissa sekä yksikön arjessa. Omaohjaaja sopii nuoren kotonaoloista sekä läheisten vierailuista yksikköön nuoren huoltajien tai muiden läheisten kanssa asiakassuunnitelmassa sovituissa puitteissa.

Omaohjaajakeskustelut ovat viikoittaisia ja omaohjaaja viettää kahdenkeskistä aikaa säännöllisesti esimerkiksi harrastusten tai muiden sovittujen menojen merkeissä. Namikan pienryhmäkodin ohjaajat ovat sitoutuneet orientoituneeseen omaohjaajatyöskentelyyn, jossa nuorelle pyritään luomaan turvallinen luottamussuhde, joka sisältää nuoren elämäntilanteen ja elämäntarinan huomioivaa suojelua ja tukea. Omaohjaajatyöskentelyssä keskiössä ovat nuoren kuntoutumisen palvelukseen asettuminen, läheisverkoston voimavarojen tunnistaminen, kiinnostus nuoren asioiden eteenpäin viemiseen sekä aito läsnäolo. (Namikan pienryhmäkoti, Humana Oy 2022.)

7.1 Terapeuttinen orientaatio

Pienryhmäkoti Namikalla omaohjaajatyöskentely perustuu terapeuttiseen orientaatioon. Terapeuttisella orientaatiolla tarkoitetaan korjaavan ihmissuhteen rakentamista, yksilöhoitotyötä ryhmässä, tunneilmaisun ja kehitysvaiheiden tukemista, suunnitelmallista ja kuntouttavaa rinnalla kulkemista, empaattista, uteliasta ja hyväksyvää työtettä sekä aikuisjohtoista, turvallista ympäristöä. Edellä mainittujen lisäksi terapeuttisella orientaatiolla tarkoitetaan myös lapsen kehitystarpeiden tunnistamista, verkostotyötä sekä asiantuntijuutta lapsen asioissa. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

Traumaorientoitunut työote on terapeuttisen työotteen kulmakiviä. Traumaattisissa olosuhteissa kasvaneet lapset ja nuoret usein käyttäytyvät esimerkiksi aggressiivisesti ja/tai itsetuhoisesti. Tällainen käytös on voinut olla heille hengissä pysymisen keino aikaisemmassa kasvuympäristössä. Tämä on usein seurausta siitä, että lapsi on kasvanut esimerkiksi väkivallan, kaltoinkohtelun tai päihteiden keskellä. Traumaorientoituneella työotteella pyritään siihen, ettei lapselle tulisi enää traumaattisia kokemuksia ja lapsille pyritään opettamaan uusia, turvallisempia tapoja reagoida tilanteisiin. Keskiössä on henkilökunnan ammattitaito. (Eronen & Laakso 2016, 18–20.)

Timonen-Kallio ym. (2017, 16) kirjoittavat mallinnusraportissaan, että olisi tärkeää tunnistaa jokaisen erilaisissa laitoksissa asuvan lapsen elämäntilanteen erityisyys. Terapeuttisen orientaation ei tulisi keskittyä ainoastaan erityisen haastavissa tilanteissa olevien lasten kuntouttamiseen, vaan terapeuttista orientaatiota tulisi voida soveltaa kaikenlaisissa laitostenmuodoissa. Laitokseen sijoitettujen lasten elämässä on aina taustalla jonkinlaisia traumaattisia kokemuksia. On tärkeää, että lasta ei laitoksessa asuessaan vahingoiteta enempää ja näin ollen laitostyön tulisi aina olla terapeuttista ja sen tulisi vastata lapsen kokemuksiin. Lasta tulee auttaa siinä, että lapsi pystyisi käsittelemään kokemaansa ja saamaan aikaan muutoksia.

7.2 Korjaava ihmissuhde PACE-asenteen avulla

Lapset, joiden kiintymyssuhteet eivät ole kehittyneet turvallisiksi ja ovat kokeneet traumoja elämässään, tarvitsevat korjaavia ihmissuhteita. Kiintymyssuhdehäiriöinen lapsi ei välttämättä osaa rentoutua tai nauttia ihmissuhteista. Yksi hyvä tapa lähteä auttamaan lasta luottamaan aikuisiin ja luomaan tervettä kiintymyssuhdetta, on suhtautua lapseen PACE-asenteella. PACE-lyhennelmä tulee suomennettuna sanoista; leikkisä, hyväksyvä, utelias, empaattinen. PACE-asenteella aikuisen on hyvä lähteä rakentamaan vuorovaikutteista suhdetta lapseen/nuoreen. (Becker-Weidman 2013, 33.)

Leikkisällä (playful) PACE-asenteessa tarkoitetaan sitä, että lapselle viestitään, että tämä tekee aikuisen iloiseksi, lapsi on tärkeä, lapsesta välitetään ja lapseen kiinnitetään huomiota. Aikuinen pyrkii käyttämään pienetkin mahdollisuudet luoda yhteys lapseen. *Hyväksyvä (accepting)* aikuinen viestii lapselle, että kaikki tämän tunteet ovat sallittuja. Aikuinen asettaa lapselle rajoja, jotta lapsi oppii myöhemmin itse asettamaan itselleen rajoja. Lapsi saattaa purkaa aikuiseen tunteitaan ja ilmaista aikuiselle esimerkiksi vihaavansa tätä. Aikuinen ei väitä vastaan, vaan ilmaisee lapselle, että tunne on sallittu ja lapselle oikea. Lapsi tällä tavoin luultavimmin kokeilee aikuista ja hakee hylkäämiseksi tulemista, josta lapsella luultavasti on jo kokemusta aikaisemmin. *Uteliaalla (curious)* asenteella aikuinen kuuntelee ja katselee kiinnostuneena kaikkea mitä lapsi hänelle haluaa kertoa ja näyttää. Aikuinen korostaa kuulemaansa ja

näkemäänsä kyselemällä lisää ja samalla kehumalla lasta. *Empaattinen (empathic)* aikuinen viestii lapselle, että ymmärtää kuinka rankkaa lapsella on. Aikuinen jakaa lapsen tunteet, eikä yritä muuttaa niitä toiseksi. (Hunt 2010, 213.)

Kun puhutaan terapeuttisesta työtteesta, on tärkeää, että työntekijä laittaa oman persoonansa likoon lasten kanssa töitä tehdessään. Tämän voidaan ajatella olevan jopa perusta vuorovaikutteiselle työskentelylle. Jotta aikuinen voi turvallisesti laittaa oman persoonansa likoon, tulee hänellä itsellään olla vakaa mielentila suhteessa kiintymykseen. (Becker-Weidman 2013, 34.) Oleellista olisi myös, että aikaa on riittävästi, jotta oikeasti voidaan saada muutosta aikaan, eikä työskennellessä ole kiireen tuntua (Becker-Weidman & Shell 2008, 197).

7.3 Omaohjaajamalli Namikan pienryhmäkoti

Namikan pienryhmäkodilla on laadittu menetelmällinen omaohjaajamalli. Tässä mallissa on omaohjaajalle työvälineitä ensimmäisten kahdeksan viikon ajalle, kun nuori muuttaa Namikan pienryhmäkotiin. Työvälineiden ja järjestelmällisen työskentelyn avulla on tarkoitus mm. tutustua mahdollisimman hyvin nuoreen sekä asettaa tavoitteita yhdessä nuoren kuntoutumista varten. Menetelmällisen työvälineinä on mm. lomakkeita. Materiaalien avulla kartoitetaan mm. nuoren tukiverkostoa sekä problematiikkaa, jotta voidaan miettiä, miten nuoren kanssa aletaan työskentelemään. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

Työskentelyn tukena on mahdollista käyttää Pesäpuu ry:n ja Valtion koulukotien kehittämää Oma boxi -työvälinettä. Oma boxi -työväline on luotu nuoren ja hänen omaohjaajansa väliseen vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. Tavoitteena on tutustuminen, ymmärtäminen, taitojen syventäminen sekä tiedon saaminen. Oma boxissa olevat kortit ovat tarkoitettu nuoren ja hänen omaohjaajansa väliseen vuorovaikutukseen, niitä voi myös hyödyntää tapaamisissa eri verkostojen kanssa esimerkiksi sosiaalityöntekijän tapaamisissa. Nuoret ovat kertoneet tarvitsevansa tukea ja aikaa luottamuksen synnyttämiseen, pe-

rusasioiden oppimiseen, keskusteluun, ja asioiden hoitamiseen. Myös tunteiden käsittelemiseen ja rauhoittumiseen sekä omien olotilojen ymmärtämiseen, kaivataan ohjausta aikuiselta. (Pesäpuu ry 2021.)

Omaohjaajamalli on jaettu osiin viikko-ohjelman omaisesti. Kuvaamme alla olevassa taulukossa (taulukko 1) lyhyesti otsikkotasolla viikko-ohjelman.

Taulukko 1. Omaohjaajamallin viikko-ohjelma lyhyesti

Aikataulu	Sisältö
Viikot 1–2	Tutustuminen, luottamuksen rakentaminen, omaohjaajatyöskentelyn pohjustaminen
Viikot 3–4	Mahdollisten päihde- ja mielenterveysongelmien kartoittaminen
Viikot 5–6	Tunnetyöskentelyä; verkostokartta, sosiaaliset suhteet
Viikot 7–8	Hoito- ja kasvatussuunnitelman laatiminen, lisäksi mm. kiitollisuuspäiväkirja ja hyvänmielen pelisäännöt

Viikoilla 1–2 pohjustetaan omaohjaajatyöskentelyä, luottamuksen rakentamista ja tutustumista. Omaohjaajan ja nuoren menetelminä ovat mm. elämänpolun piirtäminen sekä Tärkeät jutut-kaavion tekeminen. Lisäksi käytössä on kaavake, jolla nuori voi kertoa koulunkäynnistään, harrastuksistaan ja mahdollisista ongelmistaan. Vanhempia pyritään osallistamaan työskentelyyn heille osoitetun lomakkeen täyttämällä. Vanhemmat täyttävät lomakkeeseen perustietoja nuoresta. Perustietoja ovat esimerkiksi mahdolliset hoitotahot sekä tiedot terveydestä ja koulunkäyntiin mahdollisesti liittyvät lisätiedot. Vanhempia pyydetään myös arvioimaan nuoren kykyä suoriutua erilaisista kotitöistä. Tiedot nuoren mahdollisista harrastuksista ovat myös tärkeitä mainita. (Namiikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

Viikolla 3–4 painopiste on päihde- ja mielenterveyden problematiikassa. Nuoren kanssa tehdään päihdearvio sekä lomaketta hyväksikäyttäen, että haastatellaan. Myös mielialakysely tehdään näillä viikoilla. Mielialakyselyssä hyödynnetään lomaketta BDI 13. Nuoren palveluverkosto käydään läpi ja arvioidaan sen riittävyys. Samalla myös nuoren perheen päihde- ja mielenterveyshistoriaa kartoitetaan. Nuori tekee myös oman toiminnan arvioinnin. Viikoilla 3–4 pyritään syventämään nuoren ja omaohjaajan välistä luottamusta edelleen. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.) BDI 13 pohjautuu masennustestiin, jolla mitataan mielialaa ja päihteiden käyttöä. Testillä mitataan oireita Beckin depressioasteikolla. Tuloksella voidaan saada suuntaa siitä, onko nuorella taipumusta masentuneisuuteen, mutta diagnoosia ei pelkästään tämän testin perusteella voi kuitenkaan tehdä. (BDI-kysely 2007.)

Viikoilla 5–6 painopiste on tunnetyöskentelyssä. Nuoren kanssa tehdään yhdessä verkostokartta, jolla kartoitetaan nuoren sosiaaliset suhteet. Nuori haastetaan tunnistamaan ajatuksia itsestään ja tunteistaan. Työskentelyä tukemaan on valmiit lomakepohjat. Lisäksi nuori pääsee laittamaan paperille omia tavoitteitaan ja haaveitaan. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

Viikoilla 7–8 jatketaan omaohjaajatyöskentelyä havaintojen pohjalta, sekä laaditaan hoito- ja kasvatussuunnitelma. Omaohjaaja on jo oppinut tuntemaan nuorta jonkin verran ja tietää mihin nuoren kanssa työskentelyssä kannattaa keskittyä. Näillä viikoilla työskentelyssä voi käyttää mm. kiitollisuuspäiväkirjaa, tehdä hyvänmielen pelisääntöjä tai kukoistuksen kompassia. Materiaalit näihin on mukana omaohjaajamallin materiaaleissa. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

7.4 Motivoiva haastattelu

Motivoiva haastattelu on nuoren ja ohjaajan väliseen yhteistyöhön perustuva vuorovaikutusmenetelmä, jolla pyritään löytämään ja vahvistamaan nuoren motivaatiota. Menetelmän perusajatuksena on, että kun nuori itse tunnistaa muutoksen tarpeen ja pohtii keinoja sen toteuttamiseksi, muutoksen todennäköisyys kasvaa. (Namikan pienryhmäkoti Oy, Humana 2022.)

Motivoiva haastattelu vaatii luottamuksellisen suhteen haastateltavan ja haastattelijan välille. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat myös ehdottomat, jotta motivoiva haastattelu voi onnistua. Haastattelija ja haastateltava voivat olla asioidista hyvinkin eri mieltä, mutta haastattelussa tulee silti olla arvostusta ja molempien tulee pyrkiä ymmärtämään toisen näkemystä sekä toimintatapoja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b.) Motivoivan haastattelun perusajatuksena on, että haastateltava tunnistaisi itse muutoksen tarpeen ja osaisi itse myös miettiä keinoja, miten muutosta voisi lähteä toteuttamaan. Tämän on todettu kasvattavan muutoksessa onnistumisen mahdollisuuksia. Haastattelijan tulee olla empaattinen ja vahvistaa haastateltavan vahvuuksia. Keskustelu pyritään pitämään koko ajan positiivisena ja väittelyä vältetään. (Järvinen 2020.)

Motivoivassa haastattelussa esitetään avoimia kysymyksiä. On tärkeää antaa haastateltavalle viesti siitä, että hänen sanomaansa todella kuunnellaan. Haastattelija tekee myös kuulemastaan ja siitä, miten on haastateltavaa tulkinut yhteenvedon. Näin haastateltavalle tulee vieläkin enemmän kuulluksi tulemisen tunne ja toisaalta hän voi myös korjata, mikäli hän kokee, että haastattelija on tulkinut hänen sanomisiaan väärin. Motivoivan haastattelun tavoitteena on, että haastateltavalla on haastattelun päätteeksi asetettuna konkreettinen tavoite sekä suunnitelma ja mahdolliset välietapit matkan varrelle. Mikäli yhden haastattelun aikana ei vielä ole ehditty tehdä suunnitelmaa, sovitaan sitä varten jatkohaastattelu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b.)

8 OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ JA TARKOITUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli pilotoida Namikan pienryhmäkodissa kehitetty omaohjaajamenetelmä ja laatia pilotoinnin pohjalta ehdotuksia menetelmän kehittämiseksi. Tavoitteena oli pilotoinnilla ja omaohjaajan menetelmämallin teoreettisella ja kriittisellä tarkastelulla vahvistaa menetelmämallin käytön mahdollisuuksia ja tehdä siitä Namikan pienryhmäkodilla paremmin toimiva omaohjaajan työkalu.

Pilotoinnin avulla kerättiin kokemustietoa menetelmämallista vastaamalla seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä ovat nuorten ja ohjaajien kokemukset omaohjaajamallin mukaisesta työskentelystä?
2. Miten omaohjaajamallia voisi kehittää, jotta se olisi houkuttelevampi ottaa käyttöön ja sitä olisi helpompi käyttää menetelmänä omaohjaajatyöskentelyssä?

Opinnäytetyöllä tuotetaan näkökulma omaohjaajatyön menetelmämallin kestävyteen asiakkaan sekä omaohjaajan näkökulmasta. Opinnäytetyömme nostaa esiin menetelmämallin mahdolliset kehittämiskohdat sekä arvioi sen toimivuutta sijaishuollon omaohjaajatyön tukena. Opinnäytetyöllä kehitetään myös nuoren problematiikan esiin nostavaa tiedon hankintaa sekä yhteistyötä syventävää mallia. Namikan pienryhmäkoti haluaa testata omaa toimintapaansa, josko se olisi käytettävissä laajemminkin organisaatiossa. Rakenteellinen, mutta silti yksilöllinen menetelmämalli on helpompi ottaa käyttöön, kun sitä on ensin tarkasteltu pilottityönä.

9 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Omaohjaajan menetelmämallin eli omaohjaajamallin tarkoitus on selkiyttää omaohjaajatyötä, luoda sille teoreettisesti kestävä viitekehys ja auttaa sijaishuolto paikan omaohjaajatyön laadun konkretisoitumista myös sosiaalitoimelle. Omaohjaajamalli on tarkoitus viedä käytäntöön myös tilaajan muihin yksiköihin tulevaisuudessa. Hyötynä on sijoituksen strukturoiminen, omaohjaajatyöhön tiedon tuottaminen sekä luottamuksellinen omaohjaajasuhde. Kehittäminen pohjautui olemassa olevan menetelmämallin pilotointiin. Pilotoinnissa sovellettiin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Pilotoinnilla tuotimme kokemuksia ja tietoa omaohjaajamallin mahdollisuuksista sekä haasteista. Pohja-aineiston hankintaan käytimme jo olemassa olevaa 8 viikon omaohjaajamallia, johon sisältyy motivoiva haastattelu sekä erilaisia nuoren elämään liittyviä osioita.

9.1 Pilotointi kehittämistyössä

Pilotointia tarvitaan usein uusien toimintamallien kehittämisessä, käyttöönotto- vaiheessa sekä sovellettaessa vanhoja menetelmiä uuteen toimintaympäris-

töön (Palos 2021). Paju (2016) kirjoittaa, että pilotoinnilla varmistetaan kehitettävän idean toimivuus. Pilotointia tehtäessä ei enää tavoitella suuria muutettavia asioita, eikä välttämättä enää tehdä isoja muutoksia, vaikka pilotointi ei sujuisikaan täysin suunnitellusti. Pilotoinnista oletetaan seuraavan lähinnä hienosäädön tarvetta. Pilotointi on usein hidasta, ja se onkin usein iso satsaus. Pilotoinnin keskeisenä ajatuksena on testata kehitysidean kaikkia olettamuksia kerralla. Tuulaniemi (2011, 230) mainitsee pilotoinnista saatavan aina mitattavia tuloksia, jotka ovat todella tärkeitä palvelujen kehittämisessä. Näiden tulosten perusteella voidaan päätellä, mikä toimii ja mitä pitää vielä kehittää. Pilotoinnin avulla on tarkoitus päästä kiinni syy-seuraus-suhteisiin ja tehdä tarvittavia muutoksia.

9.2 Tiedonkeruun menetelmät

Tietoa keräsimme pilotoinnin yhteydessä puolistrukturoiduilla haastatteluilla, osallistuvalla havainnoinnilla sekä palautepuun avulla.

9.2.1 Puolistrukturoitu haastattelu

Haastattelimme pilotointiin osallistuneita nuoria puolistrukturoidulla haastattelulla. Tämä menetelmä mahdollisti sen, että haastateltavat nuoret pääsivät kertomaan omin sanoin ajatuksiaan omaohjaajamenetelmästä. Meillä oli valmiit kysymykset, jotka esitettiin nuorille. Kysymykset olivat avoimia ja mahdollistivat sen, että nuoret pystyivät kertomaan omin sanoin ajatuksistaan. Puolistrukturoidut haastattelut tehtiin kahdelle nuorelle, joiden kanssa omaohjaajamallia pilotoitiin. Heiltä oli tarkoitus saada näkemystä nuoren näkökulmasta siitä, millaista omaohjaajamallin mukainen työskentely on ollut.

Puolistrukturoitu haastattelumenetelmä on kehitelty, jotta laadullisia haastatteluita olisi mahdollisuus toteuttaa. Puolistrukturoidussa haastattelussa on ennalta laaditut kysymykset, jotka lähtökohtaisesti esitetään kaikille haastateltaville samalla tavalla. Haastateltava voi vastata kysymyksiin haluamallaan tavalla. Tämä mahdollistaa pidemmät vastaukset ja sen, että haastateltava voi kertoa asioita omin sanoin. Puolistrukturoidussa haastattelussa on tyypillistä

nauhurin käyttäminen. (Hyvärinen ym. 2023.) Haastatteluista saamamme aineiston kirjoitimme auki raporttiimme. Käytössämme ei ollut nauhuria, mutta haastatteluista tehtiin muistiinpanoja.

Puolistrukturoitujen haastattelujen tarkoituksena oli kysyä nuorilta heidän kokemuksiaan omaohjaamallin mukaisesta työskentelystä. Nuorille esitettiin seuraavat kysymykset:

- Millaisena työskentely koettiin?
- Puuttuiko nuoren mielestä omaohjaajamallista jotain?
- Oliko joku kiusallista?
- Lähensikö työskentely nuorta ja omaohjaajaa?
- Muuttaisiko nuori jotain?
- Vapaa sana

Haastattelut dokumentoitiin haastattelujen jälkeen muistiinpanoja tekemällä. Haastattelija esitti kysymykset nuorelle ja teki vastauksista muistiinpanoja. Nuoret haastateltiin pilotoinnin päättymisen jälkeen.

9.2.2 Osallistuva havainnointi

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on mukana ilmiössä, jota tutkitaan. Osallistuva havainnointi on luonteva tutkimuksen muoto, eikä siinä pyritä parempaan tilaan. Havainnoinnilla todetaan asian tila. Usein havainnointia täydennetään haastatteluilla, joilla varmistetaan havainnoinnin oikea tulkinta. (Kananen 2014.) Havainnoinnin avulla saimme tietoa siitä, miten nuoret käyttäytyivät, kun heidän kanssaan pilotoitiin omaohjaajamenetelmää. Havainnointi kohdistui ennalta määrättyihin nuoriin ja tulokset rekisteröitiin muistiin havainnointilomakkeisiin. Havainnointi sopii hyvin esimerkiksi kehittämistehtäviin, joiden kohteena on yksilön toiminta ja vuorovaikutus toisten kanssa. (Ojasalo ym. 2015.)

Havainnointi voi olla joko aktiivista tai passiivista. Tutkijan ollessa aktiivinen, hän voi vaikuttaa läsnäolollaan tutkittavaan ilmiöön. Tutkija voi toimia aktiivisena toimijana. Passiivisessa havainnoinnissa taas tutkija on taka-alalla, eikä toimi aktiivisesti tilanteisiin vaikuttaen. Tutkijan tulee aina kunnioittaa tutkittavia, vaikka tämä olisikin aktiivisena toimijana tilanteessa. Tutkijan läsnäolo ei esimerkiksi saa aiheuttaa tutkittaville kiusallista oloa. Osallistuvassa havainnoinnissa havaintoja tehdään puheen lisäksi myös eleistä, ilmeistä, liikkeistä ja kosketuksesta. Tutkijan tulee kuitenkin olla tarkkana siitä, että hän ei yli- tai alitulkitse tai tulkitse kokonaan väärin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Omaohjaajamallin pilotointiin osallistui opinnäytetyön toisen tekijän lisäksi yksi hänen kollegansa Namikan pienryhmäkodista. Tämä toinen ohjaaja pilotoi omaohjaajamallia yhdessä omaohjattavansa kanssa. Ohjaajien työnkuvaan kuuluu nuorten havainnointi arjessa muutenkin, joten hänet oli helppo ohjeistaa havainnoimaan nuoren eleitä, olemusta ym. samalla, kun he tekivät työskentelyä. Omaohjaajamallia pilotoineet kaksi ohjaajaa kirjasivat työskentelyhetkien jälkeen havaintojaan nuorista. Työskentelyhetket käsittivät omaohjaajamallin mukaista työskentelyä. Nuorista havainnoitiin muun muassa sanallisia reaktioita, kehonkieltä sekä tunneilmaisua. Havainnointi oli osallistuvaa ja nuorten kanssa keskusteltiin työskentelyhetkien aikana heidän tunnetiloistaan. Mitään varsinaista havainnointirunkoa ei ollut käytössä, vaan havainnointi perustui puhtaasti nuorten reaktioihin ja tunneilmaisuuksiin. Havainnointimuistiinpanot luokiteltiin ja kirjoitettiin auki.

9.2.3 Palautepuu

Keräsimme ohjaajien kokemuksia omaohjaajamallin työstämisestä nuorten kanssa palautepuun avulla. Palautepuun avulla saimme tärkeää tietoa omaohjaajamallin toimivuudesta sekä kehittämistarpeista. Palautepuu sijoitettiin ohjaajien taukokuoneeseen, jossa ohjaajilla oli mahdollisuus antaa palautetta silloin, kun siihen oli aikaa.

Palautepuu oli henkilökunnan tiloissa ja omaohjaajamallin pilotointiin osallistuneille kahdelle ohjaajalle annettiin ohjeet suullisesti. Palautepuu oli esillä koko

pilotoinnin ajan. Ohjeistus oli, että vastataan lyhyesti kysymyksiin siitä, minkälaisia ajatuksia omaohjaajamallin toteuttaminen herätti. Ohjeena oli vastata lyhyesti, yksi asia per Post it -lappu. Vastauksista koostettiin tiivistelmä.

9.2.4 Eettisyys

Olemme opinnäytetyössämme olleet tarkkoja siitä, että olemme toteuttaneet opinnäytetyömme hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen. Olemme olleet erityisen tarkkoja siitä, että haastateltavien anonymiteetti on turvattu. Olemme myös olleet erityisen tarkkoja aineiston säilytyksen kanssa. Käytimme aineiston säilytykseen salasanalla suojattua pilvipalvelua, johon talletimme haastatteluihin liittyvät muistiinpanot. Tutkimuseettisesti huomioitavia seikkoja ovat haastateltavien itsemääräämisoikeus ja yksityisyys sekä se, ettei tutkimuksen tule vahingoittaa tutkittavia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021). Noudatimme opinnäytetyötä tehdessämme kaikkia tutkimuseettisiä periaatteita. Eettisesti oli erittäin tärkeää, että pohdimme haastattelutilanteita etukäteen.

Olimme opinnäytetyötä tehdessämme tarkkoja siitä, että käytimme luotettavia lähteitä monipuolisesti. Käytimme lähteinä kotimaista ja kansainvälistä kirjallisuutta sekä tutkimuksia. Kirjoitimme raporttimme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ohjeita noudattaen. Olimme huolellisia lähdeviittauksissa.

Tutkimuslupa haettiin yksikönjohtajalta. Hän sai tutkimusluvan allekirjoitukseen luvan omalta esihenkilöltään. Opinnäytetyöstä tiedotettiin kirjallisesti osallistuneiden nuorten sosiaalityöntekijöitä ja vanhempia. Opinnäytetyöhön osallistuneiden nuorten kanssa keskusteltiin osallistumisesta ja kerrottiin osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista. Lisäksi heille korostettiin, että he eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyön raportista.

10 OMAOHJAAJAMALLIN PILOTOINTI

Ennen varsinaista pilotointia tutustuimme omaohjaajamallin materiaaleihin huolellisesti. Kävimme keskusteluja pilotoinnin toteutukseen liittyen opinnäytetyön tilaajan kanssa. Päädyimme yhdessä siihen, että pilotointiin osallistuu kaksi omaohjaajaa ja heidän omaohjattavansa.

10.1 Pilotoinnin toteutus

Pilotoinnin ajankohtana ei Namikan pienryhmäkotiin tullut opinnäytetyön aika-
tauluun sopivasti uusia nuoria, joten pilotointi tehtiin kahden nuoren kanssa,
jotka olivat jo jonkin aikaa asuneet yksikössä. Nuorten kanssa toteutettiin jo-
kaisesta menetelmämallin osiosta osia. Koska nuoret olivat omaohjaajilleen jo
tuttuja, ei esimerkiksi sääntöjä ja alun tutustumista tarvinnut tehdä. Omaohjaa-
jamallista poimittiin nuorten tilanteisiin sopivia osioita ja keskitettiin työskentely
niihin.

Pilotointi aloitettiin siten, että nuoren kanssa sovittiin omaohjaaja-aika. Ensim-
mäisellä kerralla nuorelle kerrottiin hieman tarkemmin, mistä on kyse ja tehtiin
nuoren kanssa aikataulua työskentelylle. Nuoren kanssa sovittiin tapaamisia
viikoittain, ja jokaiselle tapaamiselle oli teema omaohjaajamallin mukaisesti.
Nuorta tavattiin sovitusti Namikan pienryhmäkodin tiloissa. Omaohjaajamallin
mukaista työskentelyä toteutettiin siten, että omaohjaaja ja nuori olivat kah-
destaan rauhallisessa tilassa.

Koska erityistason yksikössä tilanteet ovat välillä haastavia, ennalta sovittuja
tapaamisia nuorten kanssa jouduttiin pilotoinnin aikana siirtämään joitakin ker-
toja. Pilotointiin osallistuneet nuoret eivät itse kieltäytyneet työskentelystä ker-
taakaan, mutta omaohjaajat päätyivät omien havaintojensa perusteella siirtä-
mään tapaamisia. Omaohjaajat ajattelivat, että nuoren sen hetkinen vointi ei
olisi mahdollistanut tuloksellista työskentelyä. Pääosin tapaamiset kuitenkin
toteutuivat sovitusti. Omaohjaajamallista saatiin pilotoitua suurin osa. Pilotoi-
matta jäi viikkojen 1–2 osuudet, joiden sisältö olisi ollut muun muassa sääntö-
jen ja käytäntöjen läpikäymistä, alkuvaiheen tutustumista ja omaohjaajasuh-
teen rakentaminen. Lisäksi pilotoimatta jäi viikoilta 7–8 hoito- ja kasvatussuun-
nitelman teko. Viikkojen 1–2 osuus jäi pilotoimatta, koska nuoret olivat pilo-
toinnin aikaan asuneet pienryhmäkodissa jo useamman kuukauden. Samasta
syystä myös hoito- ja kasvatussuunnitelma oli jo laadittu. Ohessa lyhyesti pilo-
toinnin vaiheet:

1. Materiaaliin tutustuminen
2. Aikataulujen sopiminen
3. Nuoren kanssa tapaamiset kaksi kertaa viikossa
4. Havainnointia tehtiin koko ajan nuoren kanssa työskennellessä
5. Puolistrukturoidut haastattelut
6. Palautepuu oli esillä koko työskentelyn ajan
7. Pilotoinnin koonti
8. Kehittämisehdotukset

10.2 Nuorten haastatteluiden tulokset

Halusimme saada pilotointiin osallistuneilta nuorilta ajatuksia omaohjaajamallin mukaisesta työskentelystä. Nuorille esitettiin puolistrukturoidun haastattelun muodossa avoimia kysymyksiä, joihin vastaamalla heidän ajatuksiaan saatiin kerättyä. Tilaajalle oli tärkeää saada myös nuoren ääni kuuluviin, jotta jatkossakin olisi mahdollista saada nuoria innostumaan omaohjaajamallin mukaiseen työskentelyyn.

Nuorilta kysyttiin, miten he kokivat omaohjaajamallin mukaisen työskentelyn. Nuoret kertoivat, että työskentely oli ihan mukavaa ja oli kiva pohtia kysymyksiä omaohjaajan kanssa. Lisäksi nuoret kokivat hyvänä asiana sen, että saivat tietää itsestään enemmän. Nuoret kokivat sekä kertoneensa itsestään työskentelyssä riittävästi että toisaalta olisi voinut kertoa itsestään enemmänkin. Nuorilta kysyttäessä kokivatko he työskentelyn jollain tavalla kiusalliseksi, vastasivat nuoret, että eivät kokeneet. Nuoria pyydettiin pohtimaan, onko omaohjaajan kanssa omaohjaajamallin mukainen työskentely lähentänyt hänen ja omaohjaajan suhdetta. Nuoret olivat yhtä mieltä siitä, että tiivis työskentely on lähentänyt heitä. Nuoret myös pohtivat työskentelyn opettaneen paljon omaohjaajasta.

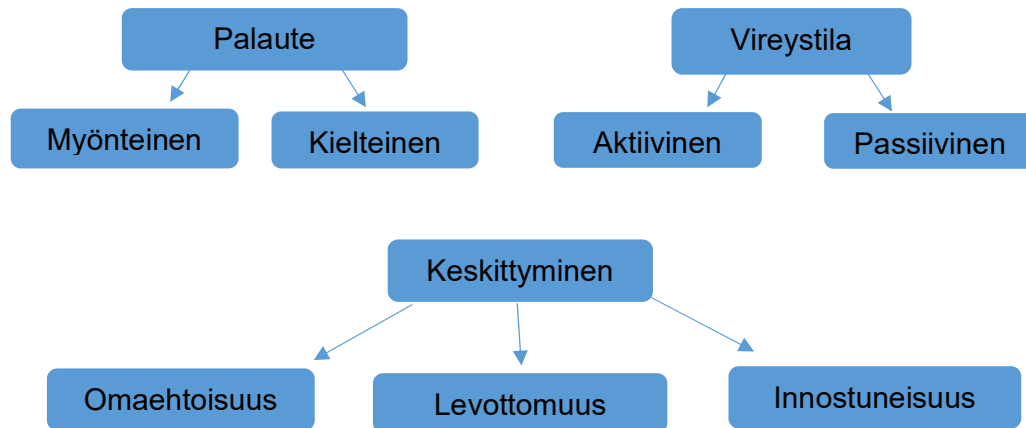
Nuoret antoivat palautetta ja kehittämisehdotuksia. Nuorten mielestä jotkut tehtävistä olivat vaikeita, tyhmiä, epäselviä ja epäolennaisia. Nuoret myös toivoivat enemmän ohjaajan kanssa yhdessä pohdittavia kysymyksiä. Nuorilta

tuli myös huomio siitä, että tupakointia ei ollut nostettu aiheeksi päihdeosiossa. Nuorten mielestä työskentely oli myös ihanaa ja työskentelyn sisältö oli monipuolista. Omaohjaajan kanssa yhdessä tekeminen ja asioiden pohtiminen syvällisesti koettiin mukavana.

10.3 Omaohjaajatyöskentelyn havainnoinnin ja palautepuun tulokset

Havainnot luokiteltiin ensin pääluokkiin, joita olivat palaute, vireystila ja keskittyminen. Pääluokat jaoteltiin alaluokkiin, joita olivat muun muassa myönteinen ja kielteinen, aktiivinen ja passiivinen sekä omaehtoisuus, levottomuus ja innostuneisuus. Omaohjaajat tekivät havaintoja nuorista työskentelyn aikana. Havaintomateriaalia kertyi noin yhden käsin kirjoitetun A4-kokoisen paperin verran. Omaohjaajien havainnointien mukaan nuorten vireystila osallistumiseen vaihteli. Toisaalta työskentelyä saatettiin odottaa innolla ja jopa ehdottaa tehtävien tekemistä. Nuorista huomasi, että he nauttivat aikuisen jakamattomasta huomiosta ja siitä, että sai viettää aikaa kahden omaohjaajansa kanssa. Nuorista huomasi, että heitä myös helpotti se, kun saivat kertoa elämästään, nuoret mainitsivat nämä asiat myös haastatteluissa. Havainnointia tässä tuki myös nuorten olemus, kehonkieli ja se, että he pääosin lähtivät innolla mukaan työskentelyyn.

Toisaalta omaohjaajat havainnoivat, että jos aihe oli nuorelle epämieluisen, oli nuorta vaikeampi saada motivoitua työskentelyyn. Erityisesti tunnetyöskentelyyn liittyvät aiheet olivat nuorille vaikeita ja he tarvitsivat niihin erityisesti omaohjaajan tukea. Nuoret saattoivat olla levottomia ja olemuksesta huokui, että aiheet olivat nuorelle vaikeita kohdata ja käsitellä. Nuorille oli tärkeää työskentelyn aikana, että he saivat myös itse valita, mitä osioita tai tehtäviä tekivät. Nuorten keskittymiskyky ei myöskään riittänyt kovinkaan monen tehtävän tekemiseen saman tapaamisen aikana. Tämä vaikutti oleellisesti myös aikataulun venymiseen. Kuvaamme alla olevassa kuvassa (kuva 1), kuinka luokittelimme havaintoja.

Kuva 1. Havaintojen luokittelu

Omaohjaajat havainnoivat työskentelyä myös palautepuun avulla. Palautepuuhun saimme palautetta puun jokaiseen kohtaan. Palautepuun avulla pyydettiin kommentteja seuraaviin kohtiin:

- Lähensikö työskentely omaohjaajasuhdettanne?
- Miten koit menetelmällin ohjeistuksen?
- Oliko tarpeettomia aiheita?
- Puuttuiko jotain oleellista?
- Mitä lisäisit?
- Ruusut/risut?

Palautepuusta saadun palautteen perusteella omaohjaajat kokivat omaohjaajamallin ohjeistuksen olleen riittävää. Omaohjaajat kokivat omaohjaajamallin olleen monipuolinen ja tavoitteellinen. Koettiin myös, että tehtävät tasapainottivat toisiaan. Yhtenä palautepuun aiheena oli mahdollinen aiheiden tarpeettomuus. Omaohjaajat kokivat, että kaikki aiheet olivat omaohjaajamalliin tarkoituksen mukaisia ja jokaisella aiheella oli oma tarkoituksensa.

Omaohjaajilta palautepuun avulla pyydetessä risuja, nousi aikataulu yhdeksi teemaksi. Sen koettiin olevan liian tiukka. Osoiden tehtävissä koettiin olevan päällekkäisyyksiä ja asioiden toistoa. Omaohjaajat lisäisivät omaohjaajamalliin

monipuolisempia tehtäviä sekä enemmän tunnetyöskentelyä. Omaohjaajat kokivat työskentelyn lisäävän luottamusta omaohjaajan ja -ohjattavan välillä sekä lähentävän heidän välistänsä suhdettaan.

10.4 Kehittämisehdotukset

Ensimmäisenä ajatuksena saatuamme omaohjaajamallin materiaalin itsemme oli se, että materiaalia tuntui olevan todella paljon. Jokaisessa osiossa oli paljon tehtäviä ja testejä. Materiaali on kaikille lapsille ja nuorille sama. Kehittämisehdotuksena haluamme tuoda esiin materiaalin yksilöllistämisen jokaiselle lapselle/nuorelle sopivaksi. Ehdotamme, että jokaiselle lapselle/nuorelle tehtäisiin ensimmäinen osio (viikot 1–2), käytäisiin läpi säännöt ja käytännöt. Tämän jälkeen räätälöitäisiin olemassa olevista materiaaleista jokaiselle lapselle/nuorelle sopiva kokonaisuus. Ehdottaisimme myös, että aikaa ensimmäiseen osioon olisi käytettävissä enemmän kuin 1–2 viikkoa. Koemme, että omaohjaajan näkemyksen mukaan räätälöimällä lapselle/nuorelle yksilöity materiaali, saadaan työskentely lapselle/nuorelle mielekkäämmäksi. Materiaaleista voitaisiin esimerkiksi jättää pois päihteiden käyttöön liittyvät tehtävät, jos tiedetään esitietojen ja lapsen/nuoreen tutustumisen perusteella, että lapsella/nuorella ei käytä päihteitä.

Pilotoinnin aikana tuli esille aikataulun haastavuus. Ehdottaisimmekin jo lähtökohtaisesti, että jokaiselle osiolle varattaisiin aikaa enemmän kuin mallin mukainen kaksi viikkoa. Lasten/nuorten kanssa työskentelyssä tulee usein tilanteita, joissa ennalta sovittuja aikatauluja joudutaan muuttamaan ja toisaalta taas nuoren oma vointi tai vireystila ei aina ole suotuisa työskentelylle. Joustavampi aikataulu mahdollistaisi myös sen, että omaohjaajamallin mukainen työskentely ei olisi kiireessä suorittamista, vaan sitä voitaisiin toteuttaa rauhallisesti lapselle/nuorelle sopivassa aikataulussa.

Omaohjaajamallin käyttämiseen voitaisiin kouluttaa kaikki työntekijät esimerkiksi tiimipäivässä. Lisäksi omaohjaajamallin materiaaleja voisi päivittää säännöllisesti, vaikka tiimipäivän yhteydessä yhdessä työryhmän kanssa, jotta materiaali pysyisi ajankohtaisena. Huomasimme esimerkiksi että, sähkötupakkaa ei ole materiaaleissa mainittu ollenkaan. Tällä hetkellä nuorten keskuudessa

sähkötupakan käyttö sekä myynti ja siihen liittyvä perintä aiheuttavat lasten/nuorten keskuudessa laajasti ongelmia. Mielestämme tämä olisi aihe, joka tällä hetkellä olisi ajankohtainen myös omaohjaajamallissa.

Kehitysideana mieleemme tuli myös, että jos tätä omaohjaajamallia haluttaisiin viedä pidemmälle, voisi siitä kehitellä jonkinlaisen digitaalisen version/sovelluksen. Digitaaliseen versioon voisi olla helpompi saada lapset/nuoret mukaan työskentelyyn. Kyselyitä/tehtäviä voisi toteuttaa jollain tavalla ”pelimaisesti”, jolloin ne olisivat mahdollisesti kiinnostavampia myös nuoremmille lapsille. Digitaalinen versio olisi myös ympäristöystävällinen, kun printattu materiaali jäisi pois. Koostimme pilotoinnin ja siihen liittyneen tiedonkeruun pohjalta omaohjaajamallin kehittämisehdotukset (liite 1).

11 POHDINTA

Ajattelemme, että opinnäytetyötämme varten keräämämme aineisto on luotettavaa. Aineistoa kerättiin tarvittava määrä ja havainnoista ja haastatteluista tehtiin huolelliset muistiinpanot. Pilotointiin osallistuneiden nuorten kanssa oli työskennelty pitkään, ja heillä oli jo luottamuksellinen suhde omaohjaajiinsa, joiden kanssa omaohjaajamallia pilotoitiin. Meille jäi kokemus, että nuoret uskalsivat osallistua pilotointiin avoimesti ja myös kertoivat kokemuksistaan rehellisesti. Koemme, että pystyimme suhtautumaan aiheeseen objektiivisesti. Siitä huolimatta, että toinen opinnäytetyöntekijöistä työskenteleekin tilaajalle, koemme tarkastelleemme omaohjaajamallia kriittisesti ja teimme siihen kehitysehdotuksia rohkeasti. Tämä oli myös tilaajan toive. Objektiivisuuteemme vaikutti myös se, että aihe on molemmille opinnäytetyöntekijöille tärkeä.

Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista kävimme jo paljon keskusteluja sijaishuollossa työskentelystä ja erilaisista työmenetelmistä. Meillä molemmilla on useamman vuoden työkokemus sijaishuollosta. Olimme yhtä mieltä siitä, että omaohjaajuus on yksi sijaishuollon tärkeimmistä työmenetelmistä. Opinnäytetyömme teoreettista viitekehystä kasatessamme ajatuksemme tästä vahvistui. Olimme lisäksi pohtineet sitä, kuinka laaja kirjo erilaisia ihmisiä lastensuojelun sijaishuollossa työskentelee ja kuinka tärkeää meidän mielestämme

on, että työntekijöillä on työhön sopiva koulutus ja he ovat työlleen omistautuneita.

Kokemuksemme mukaan omaohjaaja nähdään usein vain konkreettisten asioiden hoitajana. Hänen tehtävänä on huolehtia siitä, että omaohjattavan koulu- ja terveysasiat ynnä muut juoksevat arjen asiat ovat asianmukaisesti hoidettu. Käytännössä on kuitenkin yhdentekevää, kuka ohjaajista hoitaa konkreettiset asiat, kunhan ne tulee hoidetuksi. Koemme, että omaohjaajatyöskentelyssä tulisi painottaa enemmän tunne- ja vuorovaikutustyöskentelyä traumainformatiivisella työotteella. Lapset tarvitsevat korjaavia ihmissuhteita ja omaohjaajatyöskentelyn tulisi aina olla suunnitelmallista, kuntouttavaa sekä tavoitteellista.

Omaohjaaja on parhaassa tapauksessa lapsen tärkein ja luotettavin aikuinen. Omaohjaaja asettaa lapselle rajat ja luo näin turvallisuuden tunnetta. Omaohjaaja on johdonmukainen ja työskentelyn tulisi olla ennalta arvattavaa, tämä luo turvallisuuden tunnetta. Omaohjaajan pitäisi aina pitää omaohjattavansa puolia ja toimia nuoren puolestapuhujana myös muulle työryhmälle. Lapset ovat aina yksilöitä ja jokaisella on oma taustansa traumaaneen, heidät pitää myös pystyä kohtaamaan yksilöinä.

Yksi tietoperustamme pääkäsitteistä on omaohjaaja/omaohjaajuus. Aiheesta on tehty hyvin vähän muita tutkimuksia kuin opinnäytetöitä, jotka nekin usein tutkivat vain yhtä tiettyä lastensuojeluyksikköä. Joissakin tutkimuksissa, joissa tutkittiin yleisemmin sijaishuoltoa, saattoi olla viittauksia omaohjaajatyöskentelystä, mutta varsinaisesti tutkimusta aiheesta emme löytäneet. Tämä voisikin olla yksi selkeä jatkotutkimuksen aihe. Meidän näkemyksemme mukaan, olisi hyvä ajatus, jos aihetta tutkittaisiin hieman laajemmin. Ajattelemmekin, että tutkimusta olisi hyvä tehdä siten, että tutkimukseen saataisiin mahdollisimman monipuolisesti lastensuojelulaitoksia ympäri Suomen. Meidän mielestämme olisi tärkeää selvittää omaohjaajatyön tavoitteita ja menetelmiä sekä sitä, miten tasalaatuinen ja ammattimainen omaohjaajatyöskentely varmistetaan kaikille lapsille.

Opinnäytetyömme tietoperustassa keskeisiä käsitteitä olivat mm. vuorovaikutussuhde ja kiintymyssuhteet. Viittaamme työssämme mm. Sinkkosen & Teronen-Arnkil (2015) ja Goldingin (2014) teoksiin, joissa korostetaan vuorovaikutussuhteen tärkeyttä kiintymyssuhdehäiriöitä korjaavassa työssä. Omaohjaajatyöskentelyssä täytyy pystyä tekemään työtä omalla persoonallaan. Vuorovaikutussuhde ei ole todellinen, jos molemmat osapuolet eivät ole aitoja. Omaohjaajan asenne vaikuttaa suoraan lapseen. Omaohjaajan pitää pystyä kannattelemaan lasta myös vaikeissa tilanteissa ja tilanteissa, joissa lapsi pyrkii kaikin tavoin torjumaan omaohjaajansa. Tilanteet voivat olla raskaita ja haastavia, mutta lapsi tulee kuitenkin aina pystyä kohtaamaan empaattisesti.

Ajattelemme, että jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja kuntouttavaan omaohjaajatyöskentelyyn ja työskentelyn tulisi olla tasavertaista kaikille. Tietoperustassamme viittaamme myös lastensuojelun laatukriteereihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019), joissa kerrotaan tarkasti minkälainen omaohjaajan roolin tulisi sijoitetun lapsen elämässä olla. Kokemuksemme mukaan vaihtelua on valtavasti. Joillekin omaohjaajatyöskentely vaikuttaa olevan vain muodollinen työtehtävä, joka täytetään esimerkiksi elokuvissa käymällä. Ajattelemme, että kaikki sijaishuollossa työskentelevät ohjaajat, joilla on omaohjattavia, tulisi kouluttaa asianmukaisesti. Näin kaikilla lapsilla olisi mahdollisuus traumainformatiivisen työskentelyn osaavaan omaohjaajaan. Koemme, että opinnäytetyömme tietoperusta on hyvin linjassa omien havaintojemme kanssa. Tietoperustassamme viittaamme esimerkiksi Tiilin (2020) tutkimukseen. Tutkimuksen mukaan omaohjaajasuhde on terapeuttinen aikuisen ja lapsen välinen tunne-elämää korjaava ihmissuhde. Omien havaintojemme mukaan juuri tätä omaohjaajasuhde parhaimmillaan on.

Olemme itse saaneet koulutusta omaohjaajatyöhön sijaishuollossa työskennellessämme ja ajattelemmekin tällaisten spesifien koulutusten olevan lähes yhtä tärkeitä kuin sosiaalialan peruskoulutus. Yleisestikin koemme todella tärkeäksi sen, että työnantaja kouluttaa työntekijöitään säännöllisesti. Koulutusten lisäksi koemme tärkeiksi erilaisten menetelmien käytön sijaishuollossa.

Opinnäytetyössämme pääsimme tutustumaan Namikan pienryhmäkodin omaohjaajamalliin. Omaohjaajamalli oli jo olemassa, mutta sitä ei ollut otettu käyttöön. Me pääsimme pilotoimaan mallin ja tekemään siihen kehittämissuhteita. Koimme, että olemassa oleva omaohjaajamalli oli varsin hyvä. Pilotoinnin yhteydessä pääsimme tutustumaan tarkemmin monenlaisiin työskentelymenetelmiin, joita omaohjaajamalli sisältää. Sellaisenaan kaikille lapsille toteutettuna malli mahdollistaa yhdenvertaisen omaohjaajatyöskentelyn. Jäimme kuitenkin pohtimaan, että nuorten tilanteiden ollessa aina yksilöllisiä, ei sellaisenaan varsin laaja omaohjaajamalli välttämättä palvele kaikkia lapsia, vaan sitä olisi hyvä sopeuttaa yksilöllisesti. Oleellista kuitenkin olisi, että jokainen lapsi saa yhdenvertaisen mahdollisuuden omaohjaajatyöskentelyyn.

Pohdimme myös, onko lopulta kuitenkaan oleellista, että käytössä on suuri määrä materiaalia ja menetelmiä, jos työntekijällä ei ole tarvittavaa osaamista tunnistaa lapsen todellista problematiikkaa ja kykyä työskennellä lasta kuntouttavasti. Omaohjaajamallin avulla on mahdollista päästä kiinni lapsen mahdollisiin haasteisiin ja hyödyntää saatua tietoa kuntouttavassa työskentelyssä, jos työntekijällä on siihen motivaatiota ja osaamista. Omaohjaajan tulee olla valmis jatkamaan työskentelyä, vaikka lapsi saattaakin oireilla työskentelyn seurauksena. Ajatteleminen, että koulutus on avainasemassa tässäkin.

Pilotoinnista seuranneet kehittämissuhteet ovat mielestämme helposti hyödynnettävissä. Omaohjaajamallia yksinkertaistamalla ja aikataulua muokkaamalla saisi omaohjaajamallista jo huomattavasti helpomman käyttää. Ajatteleminen, että tiimipäivien yhteyteen ehdottamamme omaohjaajamalliin kouluttaminen innostaisi ohjaajia myös käyttämään menetelmää innokkaammin työnsä tukena. Jatkokehityssuhteet digitaalisesta versiosta vaatisi enemmän työstöä, mutta toimisi varmasti hyvin erityisesti, jos omaohjaajamalli otetaan laajemmin käyttöön eri yksiköissä. Digitaalinen versio vaatisi vielä ideointia ja kehitystyötä. Joka tapauksessa yhtenäinen, mutta lapsikohtaisesti sovellettavissa oleva malli, olisi hyvä kaikissa sijaishuoltoyksiköissä, jotta kaikki lapset saisivat tasavertaisesti laadukasta omaohjaajatyöskentelyä.

Opinnäytetyöprosessimme koemme sujuneen hyvin. Laadimme jo aloittaessamme melko tiukan aikataulun ja olemme pitäneet siitä kiinni. Koimme, että

tiukahko aikataulu motivoi meitä tekemään opinnäytetyötä. Teimme selkeän tehtävänjaon, joka varmasti edesauttoi sujuvuutta. Koemme, että teoriaa tukemaan oli helppo löytää tietoa. Pilotointi sujui vaihtelevasti. Aikataulu aiheutti jonkin verran haasteita, koska emme olleet etukäteen varautuneet siihen, että nuorten kanssa ennalta sovittuja tapaamisia joudutaan siirtämään. Tapaamisilla ei myöskään saatu aina tehtyä kaikkia tapaamiselle suunniteltuja tehtäviä, koska nuori ei kyennyt tai halunnut kohdata omia kipukohtiaan. Meidät myös yllätti se, kuinka tiukka omaohjaajamalliin suunniteltu aikataulu oli suhteessa tehtävien määrään ja materiaalin laajuuteen. Teimmekin tähän liittyen kehittämissuhteita.

Yhteistyö työelämäkumppanimme kanssa oli todella sujuvaa. Saimme tarvittaessa aina tukea ja näkemystä opinnäytetyöprosessiimme. Myös pilotointiin osallistunut toinen ohjaaja oli innostunut ja antoi palautetta ja kirjasi havainnot mielellään. Toivottavasti kehittämissuhteistamme on hyötyä työelämäkumppanillemme ja omaohjaajamalli saadaan päivittäiseksi työkaluksi Namiikan pienryhmäkodille. Työelämäkumppanimme on pitänyt mahdollisena, että mikäli omaohjaajamallista saadaan toimiva kokonaisuus, voitaisiin se mahdollisesti ottaa käyttöön muissakin Humanan yksiköissä. Toivottavasti tekemämme pilotoinnista ja siitä seuranneista kehityssuhteista on hyötyä myös tätä ajatellen.

LÄHTEET

Araneva, M. 2022. Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Alma Talent Oy.

BDI-kysely. 2007. Käypä hoito -suositus. Helsinki: Suomalainen lääkäriseura Duodecim. WWW-dokumentti. Päivitetty 2.4.2019. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/pgr00029> [viitattu 10.9.2023].

Becker-Weidman, A. & Shell, D. 2008. Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyssuhdehäiriön hoidossa. Tampere: PT-kustannus Oy.

Becker-Weidman, A. 2013. DDP-Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia pähkinäkuoressa. Tampere: PT-kustannus Oy.

Eloranta, T. & Virkki, S. 2011. Ohjaus hoitotyössä. Helsinki: Tammi.

Eronen, T. & Laakso, R. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010–2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 44/2016. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 10.9.2023].

Golding, K. 2014. Hoitava kiintymys – terapeuttinen vanhemmuus. Turvattu muutta ja traumaako kokenneiden lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Käsikirja kasvattajille ja ammattilaisille. Tampere: PT-Kustannus.

Hirvonen, M. 2023. Omaohjaaja lapsen luottoaikuisena lastensuojelun sijaishuollossa. Teoksessa Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.) Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. E-kirja. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/julkaisut/nakokulmia-sijaishuoltoon/> [viitattu 12.9.2023].

Hunt, K. 2010. Parenting the Child with Attachment Difficulties. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Attachment parenting. Developing Connections and Healing Children. Rowman & Littlefield Publishers, Incorporated. E-kirja. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/xamk-ebooks/reader.action?docID=616288#> [viitattu 10.9.2023].

Hyvärinen M., Suoninen M. & Vuori J. 2023. Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> [viitattu 23.9.2023].

Järvinen, M. 2020. Motivoiva haastattelu. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/nix02109> [viitattu 20.8.2023].

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammatti-korkeakoulu.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson P. (toim.) 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö 2019:8. E-kirja. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 29.5.2023].

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Paju, S. 2016. Mitä eroa on kokeilulla ja pilotilla? Filosofian Akatemia. Saatavissa: <https://filosofianakatemia.fi/blogi/mita-eroa-on-kokeilulla-ja-pilotilla/> [viitattu 3.9.2023].

Palos, M. 2021. Pilotointi - Tiedonhankintaa ennen tositoimia. Päivitetty 15.3.2021. Saatavissa: <https://blog.hamk.fi/ojatkuntoon/pilotointi-tiedonhankintaa-ennen-tositoimintaa/> [viitattu 25.5.2023].

Pesäpuu ry. 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://pesapu.fi/2021/06/oma-boxi-nuoren-ja-omaohjaajan-valiseen-vuorovaikutukseen/> [viitattu 12.8.2023].

Pienryhmäkoti Namika Oy, Humana. 2022. Työskentely Nuoren kanssa. Yrityksen oma koulutusmateriaali.

Rusanen, E., Lahikainen, A.R., Vierikko, E., Pölkki, P. & Paavonen, E.J. 2022. A Longitudinal Study of Maternal Postnatal Bonding and Psychosocial Factors that Contribute to Social-Emotional Development. *Child Psychiatry & Human Development*. Verkkojlehti. Saatavissa: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10578-022-01398-5> [viitattu 5.8.2023].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_2.html [viitattu 24.9.2023].

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 29.5.2023].

Tallgren, S. 2023. Namikan pienryhmäkodin omavalvontasuunnitelma. Humana.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Mitä on lastensuojelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Lastensuojelun%20teht%C3%A4v%C3%A4t> [viitattu 29.5.2023].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023b. Motivoiva toimintatapa ja motivoiva haastattelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/puheeksiotto-ja-mini-interventio/motivoiva-toimintatapa-ja-motivoiva-haastattelu> [viitattu 20.8.2023].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023c. Sijaishuollon muodot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot> [viitattu 29.5.2023].

Tiili, A. 2020. Katsaus kotimaisiin sijaishuoltoon kehitelyihin menetelmiin ja hyviin käytäntöihin. Raportissa: Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%C3%A4%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y [viitattu 10.9.2023].

Timonen-Kallio, M., Yliruka, M. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Työpöytäkirja 23/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. E-Kirja. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_netin%20%28%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 24.9.2023].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytandohtk> [viitattu 25.5.2023].

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum Media Oy.

Liite 1

KEHITTÄMISEHDOTUKSET KOOSTETUSTI

- Viikot 1–2 kaikille, jonka jälkeen räätälöitäisiin jo olemassa olevasta materiaalista jokaiselle sopiva kokonaisuus. Tämä palvelee jokaista lasta/nuorta yksityiskohtaisemmin, kun tehtävät kohdennetaan jokaisen lapsen/nuoren tarpeiden mukaisesti.
- Joustavampi aikataulu. Aikataulussa pysyminen oli haastavaa, koska aina ei pystynyt toteuttamaan sovittuja tapaamisia. Haasteet liittyivät lapsen/nuoren vireystilaan tai pienryhmäkodin muuttuneeseen tilanteeseen.
- Omaohjaajamalliin kouluttaminen. Kouluttaminen voisi tapahtua esimerkiksi tiimipäivän yhteydessä. Näin saataisiin varmistettua, että jokainen lapsi/nuori saa tasavertaisen työkalun käyttöönsä.
- Materiaalin päivittäminen säännöllisesti. Tämä toisi omaohjaajapakettiin ajankohtaiset tehtävät ja näin siihen voitaisiin lisätä puuttuvia aiheita, kuten esimerkiksi sähkötupakka ja sen myyminen
- Digitaalinen versio. Toteutus voitaisiin tehdä esimerkiksi pelin muodossa. Digitaalinen versio toisi omaohjaajapaketin tehtävien tekemiseen mielekkyyttä, jolloin sen työstäminen lasten/nuorten kanssa saattaisi helpottua.